

MANTIQUIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUVNING AHAMIYATI

Rasulova Moxiraxon Muhammadali qizi

*Andijon davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-bosqich
309-guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda differensial yondashuvning ahamiyatining nazariy asoslari va amaliy samaradorligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: differensiya, differensiallashtirish ta'limi, differensiatsiyaviy yondashuv, algoritmik fikrlash, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, metodika, o'qitish samaradorligi.

Аннотация: В статье анализируются теоретические основы и практическая эффективность дифференцированного подхода в развитии логического мышления.

Ключевые слова: дифференциация, дифференцированное обучение, алгоритмическое мышление, личностно-ориентированное обучение, методика, эффективность обучения.

Annotation: This article analyzes the theoretical foundations and practical effectiveness of the importance of the differential approach in the development of logical thinking.

Keywords: differentiation, differentiated education, differentiated approach, algorithmic thinking, person-centered education, methodology, teaching effectiveness.

KIRISH

«Differensiya» so'zining negizi «differensiatsiya» bo'lib, lotincha «differentia» so'zidan kelib chiqqan bo'lib, «farq» yoki «farqlanish» degan ma'noni anglatadi. O'zining asl ma'nosida «differensial» so'zi boshqacha yoki alohida bo'lish yoki bo'lish jarayonini anglatadi. Kembrij lug'atiga ko'ra, «differensiatsiya» - bu boshqa shunga o'xshash narsalardan farq qilish yoki farq qilish jarayoni yoki haqiqati. Tarbiyaviy ma'nosiga ko'ra, bir dars doirasida turli o'quv materiallari va usullaridan turli o'quvchilarning qobiliyatlari va ehtiyojlariga mos ravishda foydalanish tushuniladi. Ushbu konsepsiya turli sohalarda, jumladan, matematika, biologiya va ta'limda qabul qilingan bo'lib, u o'zgarish tezligini topish, uyali ixtisoslashuv yoki individual ehtiyojlarni qondirish uchun o'qitishni o'zgartirish kabi jarayonlarni bildiradi.

Differensiatsiya – bu alohida o'qitish uchun o'quvchilarning har qanday individual qobiliyatlari asosida guruhlariga bo'linishi. [4]

Differensiallashtirish ta'limi - bu bir oz boshqacha o'quv rejalari, dasturlari, texnologiyalari bo'yicha o'qitish uchun individual qobiliyatlarini hisobga olgan holda o'quvchilarni guruhlash.

Differensiatsiyaviy yondashuv - guruhlar o'xshash qobiliyatlarga ega bo'lgan guruhlarda o'qitishni qo'llab-quvvatlash uchun turli usullar va strategiyalardan foydalangan holda, guruh a'zolarining xususiyatlariga asoslanib tuziladi. Bu tamoyil o'quvchilarning

qiziqishlari, ijodkorligi va o'rganish qobiliyatlari kabi o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim maqsadlari, mazmuni va o'qitish usullarini tanlash va moslashtirishga rahbarlik qilish orqali o'qitish samaradorligini oshirishga qaratilgan. [8]

Mantiqiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishda pedagogik shart-sharoitlar muhim o'rin tutadi. Bu jarayon, o'quvchilarning fikrlash jarayonlarini rivojlantirish, ularda muammolarni mustaqil hal etish va xulosalar chiqarish qobiliyatlarini shakllantirish uchun qulay muhit yaratishni talab qiladi.

Smith va Jones ta'kidlaganidek, "O'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda o'qituvchilarning pedagogik yondashuvi, ta'lim berish metodlari va o'quv muhiti kabi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega". Bular orasida, o'quvchilarni fikrlashga undovchi savollar berish, muammoli vaziyatlarni hal qilishda ularni qo'llab-quvvatlash va mustaqil fikrlashni rag'batlantirish kabi usullar alohida ta'kidlanadi.

Bundan tashqari, Anderson va White o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishda o'qituvchilarning professional kompetensiyalarining muhimligini qayd etishadi. Ular, "O'qituvchilar o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini faollashtiruvchi ta'lim strategiyalarini qo'llay olishlari kerak, bu esa o'z navbatida o'quvchilarning muammoni hal qilish, tahlil qilish va sintez qilish kabi mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini oshiradi" deb ta'kidlashadi.

Differensial yondashuvning mohiyati - o'quvchilarning bilim, ko'nikma, qiziqish va tayyorgarlik darajasidagi farqlarni inobatga olib, har biriga moslashtirilgan ta'lim jarayonini tashkil etishdan iboratdir.

Bu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, o'rganish motivatsiyasini kuchaytirish va algoritmik faoliyatda muvaffaqiyatga erishish imkonini beradi [2].

O'zbekiston olimlaridan A.Sh.Abduqodirov o'z tadqiqotlarida matematik modellarni o'qitishda differensial yondashuv o'quvchilarning intellektual salohiyatini yanada faollashtirishini ta'kidlaydi.

Shuningdek, rus tadqiqotchilari E.V.Buneeva va N.A.Menchinskaya differensial o'qitish metodikasini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi bilan bog'laydi. Ingliz olimlari esa, xususan, J.Bruner) va R.Williams ta'lim jarayonida o'quvchilarni "individual learning path" asosida yo'naltirish zarurligini ta'kidlaydilar. [1]

Differensial yondashuvning asosiy tamoyillari quyidagilarni o'z ichiga oldi: Individual farqlarni aniqlash - o'quvchilarning dastlabki bilim darajasi, o'rganish sur'ati va kognitiv uslublarini baholash. Moslashtirilgan topshiriqlar tizimi - har bir guruh (kuchli, o'rta, sust o'zlashtiruvchi) uchun turli darajadagi algoritmik topshiriqlar ishlab chiqish. Refleksiya va teskari aloqa - o'quvchilar o'z faoliyatini baholab, keyingi bosqichga tayyorgarlik darajasini aniqlashlari.

Differensial yondashuvning metodik afzalliklari quyidagilardan iborat: Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim - har bir o'quvchining individual salohiyati va o'rganish uslubini inobatga oladi. Algoritmik tafakkurni rivojlantirish - o'quvchi algoritmni mexanik emas, mantiqiy bosqich sifatida tushunadi. Teskari aloqa samaradorligi - o'qituvchi har bir o'quvchi bilan refleksiv muloqot olib boradi.

Motivatsiya va ishtirokni oshirish - o'quvchi o'z darajasiga mos topshiriqlarni bajarganida muvaffaqiyat hissini sezadi.

Differensial yondashuv asosida matematik algoritmlarni o'qitish:

□ o'quvchilarning individual o'zlashtirish xususiyatlarini inobatga olgan holda, algoritmik fikrlashni chuqurlashtiradi;

□ o'qituvchiga ta'limni shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish imkonini beradi;

□ ta'lim motivatsiyasi va refleksiyani kuchaytiradi;

□ o'quvchilarda ijodiy tafakkur, mantiqiy tahlil va muammoli vaziyatlarda yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi. [6]

Shunday qilib, differensial yondashuv o'qitish jarayonida nafaqat metodik, balki psixologik va pedagogik samaradorlikni ta'minlovchi innovatsion yondashuv sifatida qaraladi.

Differensial yondashuvlar ta'lim sohasida muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri bo'lib, u ko'plab mutaxassislar va tadqiqotchilar tomonidan keng o'rganib kelinmoqda. Quyida ushbu sohadagi muhim asarlar va ularning tahlili keltirib o'taman. Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners Tomlinsonning ushbu asari differensial yondashuvlar bo'yicha asosiy manbalardan biri hisoblanadi.

Muallif ta'lim jarayonini talabalar ehtiyojlariga moslashtirish usullari, darslarni individuallashtirish va o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash bo'yicha amaliy ko'rsatmalar beradi. Tomlinsonning fikricha, o'qituvchilar talabalar qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda o'quv jarayonini tashkil etishi kerak, bu esa har bir talabaning o'qishdagi muvaffaqiyatlarini oshiradi.

Tomlinson yondashuvlarining ahamiyati shundaki, u darslarni qanday qilib o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirish bo'yicha qimmatli uslublarni taqdim etadi. Differentiating Instruction in the Regular Classroom Heacox asarida o'quv jarayonida differensial yondashuvlardan foydalanishning amaliy usullari va strategiyalari keng yoritilgan.

Differensial yondashuvlarni qo'llash bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar ta'lim jarayonida individual yondashuvlarning samaradorligini tasdiqlaydi. Ushbu tadqiqot natijalari talabalarning bilim va ko'nikmalari darajasidagi sezilarli o'zgarishlarni ko'rsatadi. Differensial yondashuvlar yordamida o'qitish talabalarda yuqori darajada qiziqish uyg'otgan. Turli o'quv materiallari va moslashtirilgan topshiriqlar yordamida talabalar mavzuga yanada chuqurroq qiziqish bildirishgan va mustaqil o'rganishga intilishlari kuchaygan.

Bu, ayniqsa, o'quvchilarning o'ziga mos topshiriqlar orqali o'z qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lishlari natijasida yuzaga kelgan. Tadqiqot jarayonida differensial yondashuv qo'llanilgan guruhlardagi talabalar o'zlashtirish darajasida sezilarli o'sishni namoyish qilishdi.

Xususan, talabalar o'zlariga moslashtirilgan o'quv uslublaridan foydalanish natijasida yanada chuqurroq va barqaror bilimlarga ega bo'lishgan. Differensial yondashuv asosida o'tkazilgan darslar talabalarning ilmiy tushunchalarni yaxshiroq o'zlashtirishi va murakkab mavzularni

XULOSA.

Mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda differensial yondashuvning qo'llanilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi eng muhim metodik omillardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'lim davri bolalarning kognitiv jarayonlari eng faol shakllanadigan palla bo'lib, aynan shu bosqichda o'quvchilarning fikrlash sur'ati, idrok tezligi, tahlil qilish qobiliyati va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalari keskin farqlanadi.

Shuning uchun o'quvchilar o'rtasidagi individual tafovutlarni e'tiborsiz qoldirish mantiqiy fikrlashning to'laqonli shakllanishiga to'sqinlik qiladi. Differensial yondashuv orqali o'quvchilar o'z bilim darajasiga mos topshiriqlarni bajarganlari sababli ularda muvaffaqiyat hissi, darsga qiziqish, ijobiy motivatsiya va intellektual faollik kuchayadi.

Bu esa mantiqiy fikrlashning yanada barqaror va chuqur shakllanishiga imkon yaratadi. Murakkab topshiriqlarni mustaqil hal qilishga o'tgan o'quvchilar o'zlarida tanqidiy fikrlash, tahliliy yondashuv, muammo yechish strategiyalari kabi yuqori darajadagi fikrlash ko'nikmalarini rivojlantira boshlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov, A. Sh. Matematika ta'limida innovatsion metodlar va differensial yondashuvlar. Toshkent: Fan va texnologiya. 2021
2. Bloom, B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York: Longman. 1984
3. Bruner, J. S.. The Culture of Education. Harvard University Press. 1996
4. Buneeva, E. V. Differentsirovanoe obuchenie v sovremennoy shkole: teoriya i praktika. Moskva: Prosveshchenie. 2019
5. Menchinskaya, N. A. Psikhologo-pedagogicheskie osnovy differentsirovannogo obucheniya matematike. Moskva: Akademiya. 2020
6. To'raqulova, Z. R. Matematika o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning ahamiyati. "Ta'lim va innovatsiya" jurnali, 3(2), 55-62.2020
7. Karimov, M. N. O'quvchilarda algoritmik fikrlashni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rnini. Pedagogik izlanishlar jurnali, 4(1), 87-94.2022
8. Инге Эриховна Унт., (1990) «Индивидуализация и дифференциация обучения», М.: Педагогика.